

SELMA ORUČ, MA

Prikaz knjige / Book review
UDK/UDC: 338.48 (497.6 Sarajevo) “ 20 “

LEJLA ŽUNIĆ, „TURIZAM SARAJEVA – RECEPTIVNI KULTURNI FAKTORI DESTINACIJE: NAUČNA MONOGRAFIJA“, PRIRODNO-MATEMATIČKI FAKULTET UNIVERZITETA U SARAJEVU, SARAJEVO, 2018, 224 STR

Naučna monografija pod naslovom „Turizam Sarajeva – receptivni kulturni faktori destinacije“ autorice prof. dr. Lejle Žunić, objavljena 2018. godine u izdanju Prirodno-matematičkog fakulteta Univerziteta u Sarajevu, predstavlja ozbiljan doprinos istraživanju i razumijevanju kulturnih komponenti koje oblikuju turističku ponudu glavnog grada Bosne i Hercegovine. U vremenu kada se konkurentnost turističkih destinacija sve više zasniva na njihovoj sposobnosti da afirmiraju kulturni identitet i razviju autentičnu ponudu, Sarajevo se u ovoj studiji posmatra kao kompleksan urbani prostor s izraženim kulturnim, historijskim i društvenim slojevima, koji ga čine posebno atraktivnim za razvoj različitih oblika savremenog turizma. Autorica je imala za cilj radom prikazati u kojoj mjeri kulturni sadržaji i vrijednosti doprinose privlačnosti grada Sarajeva i oblikovanju njegove turističke ponude.

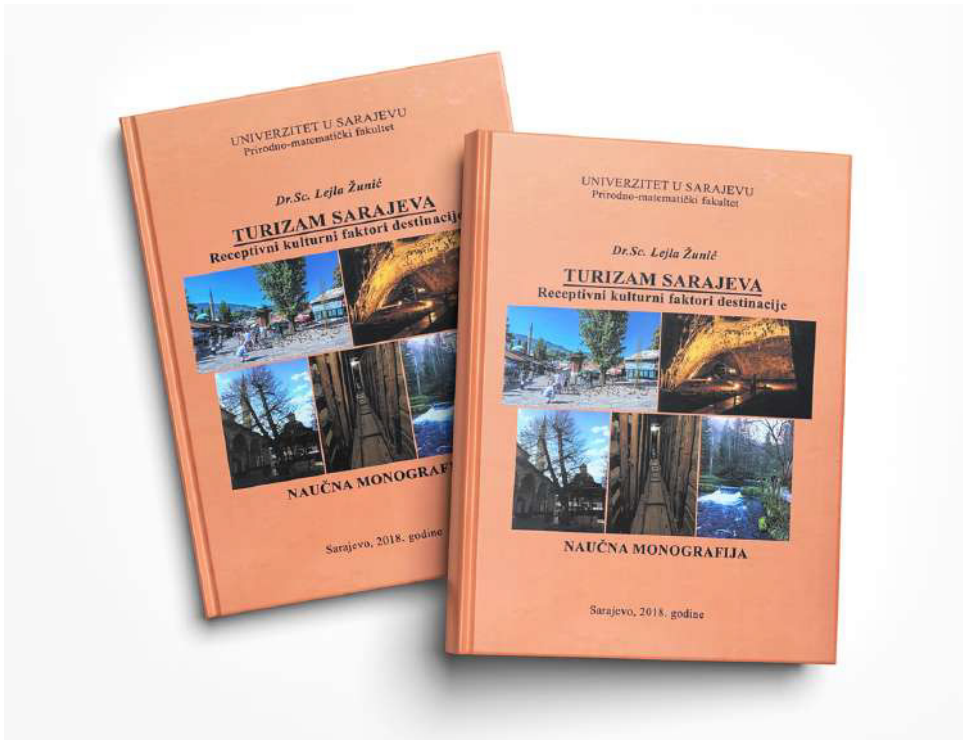
U uvodnom dijelu autorica daje pregled osnovne ideje monografije, značaja istraživanja i konteksta u kojem se razvila tema. Predgovor sadrži motive za pisanje, dok uvod uvodi čitaoca u temu kulturnih faktora i turističkog potencijala Sarajeva. U ovom poglavlju autorica objašnjava naučnu osnovu istraživanja – koje je vrste istraživanje, koji su mu ciljevi, kao i koje metode su korištene (kvalitativne, kvantitativne, analitičke itd.). Također se navode materijali i izvori korišteni tokom rada.

U prvom poglavlju autorica postavlja naučne temelje istraživanja, definirajući njegov tip, ciljeve, zadatke, kao i metode i izvore koji su korišteni tokom izrade monografije. Jasno je istaknuto da se radi o fundamentalno-aplikativnom istraživanju, što podrazumijeva da istraživanje ima i teorijsku i praktičnu vrijednost. Metodološki okvir u tri faze omogućio je sistematično sagledavanje kulturnih faktora u turizmu i njihovu valorizaciju kroz naučno utemeljene kriterije. Pored toga, korištene su metode analize i sinteze, kao i terenskog rada, što doprinosi pouzdanosti i primjenjivosti rezultata istraživanja.

Kroz drugo poglavlje autorica daje detaljnu analizu geografskog položaja Sarajeva, kao i njegovih prirodnih i društveno-geografskih karakteristika koje oblikuju potencijal grada kao turističke destinacije. Sarajevo se posmatra u širem kontekstu svog reljefnog, klimatskog i geoekološkog okruženja, pri čemu se ističe kako prirodni faktori, tako i društveni uslovi doprinose razvoju turizma. Posebna pažnja posvećena je turističkom prometu, pri čemu su prikazani trendovi posjeta i noćenja u periodu 2005–2015. godine. Autorica se oslanja na zvanične statističke podatke kako bi prikazala dinamiku dolazaka turista, pri čemu ističe kontinuiran porast broja noćenja tokom analiziranog perioda, što ukazuje na sve veći interes za Sarajevo kao turističku destinaciju. Istraživanje je potvrdilo da Sarajevo karakterizira heterogena struktura turista prema zemlji porijekla, što ukazuje na njegovu široku međunarodnu privlačnost. Ovakvi zaključci značajno doprinose razumijevanju trenutnog stanja turističkog prometa, ali i identifikaciji potencijala grada u kontekstu planiranja održivog i strateški usmjerenog turističkog razvoja. Pored toga, analizirane su i geoekološke karakteristike destinacije – uključujući klimu, reljef, prirodne resurse i ekološke faktore – koji dodatno utiču na razvoj turističkih aktivnosti i oblikovanje sezonalnosti turističke ponude. Ovim poglavljem autorica postavlja važan kontekst za razumijevanje uloge Sarajeva u savremenim tokovima turizma, te uvodi čitaoca u kompleksnost faktora koji određuju konkurentnost destinacije.

Treće poglavlje donosi teorijski okvir istraživanja, u kojem se definira pojam turističke destinacije, razrađuje koncept turističke destinacije, te pojašnjavaju receptivni faktori kao ključni elementi u oblikovanju i funkcioniranju turističke ponude.

Četvrto poglavlje fokusira se na identifikaciju i valorizaciju receptivnih kulturnih faktora Sarajeva, pri čemu se kao prvi segment razmatra uslužnost, uključujući i tercijarne djelatnosti koje ona obuhvata – poput trgovine, prijevoza, turizma, ugostiteljstva i srodnih djelatnosti. Autorica ističe da se u kontekstu Bosne i Hercegovine pojam uslužnosti primarno veže za ugostiteljstvo i turizam, koji čine osnovu razvoja kulturne turističke ponude. Posebna pažnja posvećena je pozitivnom trendu zaposlenosti u sektoru ugostiteljstva i turizma u Sarajevu u periodu od 2006. do 2016. godine, što se tumači kao indikator rasta i razvoja destinacije. U sklopu toga, analizira se i stručna sprema turističkog kadra, uz osvrt na izazove sezonskog zapošljavanja, koji predstavljaju prepreku održivom razvoju sektora. Posebno mjesto zauzima analiza kulturnog ophođenja s turističkom klijentelom, koje se posmatra kroz ponašanje zaposlenih u turizmu, ali i kroz ljubaznost i otvorenost domicilnog stanovništva prema posjetiocima. Uslužnost se dodatno razmatra kroz dobnu strukturu zaposlenih, te njihovu osposobljenost za komunikaciju na engleskom jeziku, što se prepoznaje kao važan element kvaliteta u savremenoj turističkoj praksi. Pored toga, u ovom poglavlju autorica detaljno analizira i sadržaj turističkog boravka, posebno se fokusirajući na dužinu zadržavanja turista, kao i na strukturu i obim njihove potrošnje, prepoznajući ove elemente kao ključne receptivne faktore za ukupni turistički razvoj. Turistički motivi, uključujući prirodne i antropogene atrakcije, razmatrani su s osvrtom na istraživanje među turističkim

menadžerima, koji su istakli najvrednije motive Sarajeva, a njihove ocjene upoređene su s impresijama turista posjetilaca. Komparativna analiza pokazuje značajnu usklađenost između menadžerskih procjena i stvarnih iskustava turista, potvrđujući time validnost identificiranih motiva kao ključnih elemenata privlačnosti destinacije. Autorica je također provela posebnu analizu prema zemljama iz kojih turisti dolaze, pokazujući da različita turistička struktura utiče na vrednovanje turističkih motiva, što naglašava potrebu za diferenciranim pristupom u kreiranju i promociji turističke ponude Sarajeva.

Peto poglavlje razmatra primjenu receptivnih kulturnih faktora u planiranju turističke ponude Sarajeva, s fokusom na njihovu ulogu u oblikovanju konkurentnog i autentičnog turističkog proizvoda. Autorica, kroz analizu turističkih impresija i stavova poslodavaca u turizmu, izvodi zaključak da tuoperateri turističku ponudu ocjenjuju višim ocjenama, dok je među turistima dominantan stav da je ponuda „dobra“, uz manji broj ocjena „dovoljna“. Ipak, većina turista izražava namjeru da ponovo posjeti Sarajevo. U poglavlju se posebno naglašava konkurentnost Sarajeva na tržištu jugoistočne Evrope, pri čemu se zaključuje da povremena konkurentnost destinacije nije dovoljno rentabilna, te da je neophodno dodatno unaprijediti i diversificirati turističku ponudu.

Rad je upotunjen SWOT analizom koja doprinosi identifikaciji ključnih snaga, slabosti, mogućnosti i prijetnji, te dodatno osnažuje strateške smjernice za daljnji razvoj turističke destinacije Sarajevo.

Ova naučna monografija, napisana s visokim stepenom istraživačkog integriteta, stručnosti i sistematičnosti, predstavlja izuzetno relevantan prikaz receptivnih kulturnih faktora destinacije na primjeru glavnog grada Bosne i Hercegovine. Autorica uspješno povezuje teorijske postavke s empirijskim nalazima, pri čemu su rezultati istraživanja ne samo naučno utemeljeni, već i izrazito aplikativni – korisni za unapređenje turističke ponude Sarajeva i šireg strateškog planiranja. Zaključci koje donosi, posebno oni o percepciji i stvarnoj vrijednosti destinacije iz ugla turista i radnika u turizmu, čine ovaj rad važnim referentnim okvirom za buduća istraživanja i razvojne politike. Monografija potvrđuje visok nivo stručne kompetencije autorice i daje vrijedan doprinos kako akademskoj zajednici, tako i zaposlenima u oblasti turizma, planiranja prostora i lokalnog razvoja. Njena posebna vrijednost ogleda se u otvaranju prostora za daljnja istraživanja u oblasti kulturnog turizma, te u poticanju konstruktivnog dijaloga između nauke, struke i upravljačkih struktura.